

KOMENTARI

«Ova knjiga obiluje anegdotama i uvidima koji obogaćuju pogled na život i produbljuju predanost življenju na najbolji mogući način.»

- Brian Tracy, autor knjige *Maximum Achievement, Eat that Frog!* i *Flight Plan*

«Umjesto da pred kraj svoga života kažete: 'Da sam barem tada znao ono što sada znam!', znajte da već danas možete steći potrebna znanja. Ova knjiga sadrži nevjerovatnu mudrost osoba koji promatraju svijet s pravoga stajališta.»

- Marshall Goldsmith, autor knjige *What Got You Here Won't Get You There*

«John Izzo otkriva ključne temeljne istine starijih osoba te ih iznosi na privlačan i često dirljiv način. Ovo nije još jedna od mnogih knjiga koje se bave otkrivanjem smisla života. Naprotiv, ona se temelji na pažljivo provedenom istraživanju onoga što naše živote čini ispunjenima. Živimo u vrijeme u kojemu nam je ispunjenje potrebnije, nego ikada do sada. Autor u svako poglavlje unosi osobnu notu pa nam se čini da s njime prolazimo kroz sve postaje ovoga 'putovanja'. To je putovanje radosno, iskreno i dirljivo. Iako nam često izmami suze na oči, autor nam ga predstavlja kao jasan i svrsishodan pothvat.»

- Dr. Janet E. Lapp, psihologinja, autorica i voditeljica serije *Keep Well* na CBS-u

«Jeste li ikada poželjeli porazgovarati s nekom mudrom osobom i postaviti joj nekoliko životno važnih pitanja? A što mislite o razgovoru s dvjestotinjak mudrih osoba? To je upravo ono što je John Izzo učinio. Razgovarao je s velikim brojem osoba te vam sada nudi istine koje ne smijete zanemariti. Pripremite se za iznenađenja, izazove, ohrabrenje i promjene. Ovu ćete knjigu željeti nositi svuda sa sobom. Ona nas nježno podsjeća kako nikada nije prekasno da počnemo živjeti u istinama koje nas vode do mudrosti, dostojanstva i duboke sreće.»

- Dr. Kent, Keith, izvršni direktor u *The Green Center for Servant-Leadership* i autor knjige *Anyway: The Paradoxical Commandments*

«John je napisao knjigu koja pretvara očigledno u suštinsko. Kad završite s čitanjem *Pet Tajni*, promatrat ćete život s novoga stajališta. I vjerujte mi, bit ćete jako sretni!»

- Futurist Joel Barker

«John Izzo vrsni je pripovjedač koji poučava, stvarajući zapanjujući mozaik priča u kojima iznosi svoje zamisli. Ova knjiga biti će vaš mentor!»

- Beverly Kaye, osnivačica i izvršna direktorica *Career Systems International* te suautorica *Love It Don't Leave It: 26 Ways to Get What You Want at Work* i *Love 'Em or Lose 'Em: Getting Good People to Stay*

«*Pet tajni koje morate otkriti prije nego što umrete* čudesno je privlačna knjiga – lirična, poetska i mudra. Služeći se iskustvom mudrih starješina, John Izzo majstorski otkriva tajnu istinske oživljenosti i smislenoga života. U ovoj knjizi ćete uživati. No, još ćete više uživati budete li primjenjivali duboke, ali jednostavne lekcije koje nalazimo u njoj.»

- Jim Kouzes, koautor knjiga *The Leadership Challenge* i *A Leader's Legacy*

«Mudrost koju pronalazimo u knjizi *Pet tajni koje morate otkriti prije nego što umrete*, duboko me se dojmila. Ovo štivo ponovno nas približava davno izgubljenoj mudrosti naših starješina, nudeći nam praktične savjete za življenje smislenijeg i usredotočenijeg života. John Izzo, koji je na vrlo hrabar način unio glagol 'umirati' u naslov svoje knjige, približava nas dubokoj, ali jednostavnoj životnoj mudrosti. Na taj način pomaže nam da budemo bolje osobe.»

- David Irvine, autor knjiga *Becoming Real: Journey to Authenticity* i *Authentic Leader*

«Ono što mislimo da znamo obično je upravo ono na što nas najviše treba podsjećati. Ova knjiga potiče nas da se ponovno okrenemo načelima kvalitetnoga života.»

- Max Wyman, autor knjige *Defiant Imagination*

«Odlučite li pročitati samo jednu knjigu ove godine, molim vas neka to bude *Pet tajni koje morate otkriti prije nego što umrete*. Dr. Izzo nam je učinio golemu uslugu, povezavši temeljno važne čimbenike za sretan i svrsishodan život. Ova knjiga protkana je velikom mudrošću.»

- Larry C. Spears, Predsjednik Emeritus i viši znanstveni suradnik *The Greenleaf Center for Servant-Leadership*

PET TAJNI
KOJE MORATE OTKRITI
PRIJE NEGO ŠTO UMRETE

DR. JOHN IZZO

Ostvarenje

Ispravno Te Ostvaruje

SADRŽAJ

1. Zahvale.....	ix
2. Predgovor.....	1
3. Zašto neke osobe pronalaze smisao i umiru sretno?.....	9
4. Zašto sam razgovarao s jednim brijačem (i 200 drugih osoba starijih od 60 godina) o životu.....	17
5. Prva tajna: Budite vjerni sebi.....	25
6. Druga tajna: Nemojte ni za čime žaliti.....	47
7. Treća tajna: Postanite ljubav.....	63
8. Četvrta tajna: Živite za svaki trenutak.....	85
9. Peta tajna: Dajte više nego što uzimate.....	97
10. Kako praktično primijeniti tajne.....	115
11. Priprema za dostojanstveno umiranje: Sretni ljudi ne boje se umrijeti.....	133
12. Posljednja lekcija: Nikad nije kasno za primjenu tajni.....	141
13. Zaključak.....	145

14. Životne tajne izražene u jednoj rečenici ili sintagmi.....	151
15. Kako razgovarati s mudrim osobama.....	161
16. Popis osoba s kojima smo obavili razgovore.....	165
17. Indeks.....	169
18. O autoru.....	181

Predgovor

Predgovor je poput prozora kroz koji čitatelj iz svoga svijeta zaviruje u unutarnji život autora. Taj dio knjige donosi nam odgovore na dva pitanja: *Zašto je autor napisao ovu knjigu?* i *Što ova knjiga nudi meni kao čitatelju?*

Napominjem kako sam ovu knjigu napisao u nakani da objelodanim rezultate dugogodišnjega traganja za odgovorom na pitanje «Što znači imati ispunjen i smislen život?» Još sam se u djetinjoj dobi pitao koje su tajne dobrog života i sretnog umiranja. Sve pjesme koje sam slušao, filmovi koje sam pogledao i knjige koje sam pročitao opisuju potragu za onime nečim, onim što je zbilja bitno. Nadao sam se kako ću, prije nego što umrem, shvatiti što je zaista važno u životu.

U dobi od osam godina izgubio sam oca pa sam u svojoj potrazi za pravim odgovorima osjećao svojevrsnu žurnost. Moj je otac imao samo 36 godina kad je preminuo. Život nam se može neočekivano skratiti, tako da nikada ne znamo koliko vremena imamo za otkrivanje tajni sretnoga života.

U svojoj mladosti imao sam prilike provoditi vrijeme s osobama koje su umirale. Shvatio sam da ljudi umiru na različite načine. Neki napuštaju ovaj svijet s osjećajem dubokoga zadovoljstva te ne žale gotovo ni za čim. Drugi umiru s ogorčenošću ili tužnim razočarenjem, žaleći za životom koji su mogli imati.

Napunivši dvadeset godina, odlučio sam otkriti što to razdvaja ove dvije skupine ljudi.

Prije mnogo godina, jedna sredovječna žena, po imenu Margaret, rekla mi je kako je uvijek nastojala živjeti svoj život sa stajališta «starice koja sjedi na stolcu za ljuljanje na trijemu». Kadgod je morala donijeti neku odluku, Margaret bi zamislila sebe kao staricu koja sjedi na trijemu, te zibajući se u stolcu za ljuljanje, razmišlja o životu. Tada bi zamolila tu staricu da joj savjetuje kojim putem da krene. Bila je to lijepa slika.

Stoga sam se zapitao: «Je li moguće da potkraj života otkrijemo stvari koje bi nam uvelike koristile da smo ih ranije znali? Kad bismo porazgovarali s ljudima koji su prešli pedesetu te pronašli sreću i smisao svojih života, bismo li od njih naučili kako pronaći svrhu življenja na zemlji?»

Kadgod se spremam na put, koristim isti način pronalaženja dobrih hotela. Naime, svaki put sjednem za računalo i potražim internetske stranice na kojima stotine zadovoljnih korisnika hotelskih usluga dijele svoja iskustva. Dakle, pročitam što misle ljudi koji su prije mene boravili na određenim mjestima. Na taj način brzo dođem do podataka o najboljem smještaju. Primjenjujući ovu jednostavnu metodu, izbjegao sam mnoge probleme i katastrofe.

To me navelo na pomisao da bi mi razgovori s osobama koje su pronašle sreću i svrhu svojih života, pomogli pri otkrivanju tajne uspješnoga življenja. Prošle godine proučio sam iskustva nekoliko stotina ljudi koji su zašli u duboku starost, uspjevši pronaći sreću i steći mudrost za uspješan život.

Shvatio sam kako svatko od nas poznaje barem jednu osobu koja je stekla veliku životnu mudrost. Od takvih bismo osoba mogli mnogo naučiti.

Tada sam započeo svoje veliko istraživanje. Obratio sam se osobama koje su živjele u različitim dijelovima SAD-a, zamolivši ih da podijele svoja iskustva sa mnom. Bilo ih je 15 000. svima sam postavio ista pitanja: «Tko su mudre starješine u vašem životu? Poznajete li nekoga tko je već zašao u treću životnu dob, a u stanju je podijeliti neke mudre savjete s vama?»

Odaziv je bio golem. Ljudi su naveli gotovo 1000 imena. Obavivši prve razgovore, odabrali smo 235 osoba koje su anketirani ljudi izdvojili kao mudre. Želio sam čuti njihove životne priče i naučiti životne tajne do kojih moramo doći prije nego što umremo.

Najmlađa osoba s kojom smo razgovarali imala je 59 godina, dok je najstarija imala 105 godina. Gotovo svi su bili iz Sjeverne Amerike, ali su pripadali različitim etničkim, kulturnim i vjerskim skupinama. Bile su to osobe različitih struka i stupnjeva stručne spreme, a živjeli su na različitim geografskim područjima. Premda su mnogi od njih postali vrlo uspješni, nismo tražili poznate osobe, već neobične ljude iz različitih životnih sredina. Razgovarali smo sa seoskim brijačima, učiteljima, poslovnim ljudima, spisateljima, domaćicama, svećenicima, pjesnicima, preživjelim žrtvama holokausta i plemenskim poglavcima. Bilo je tu muslimana, hinduista, budista, kršćana, Židova i ateista. Pokušavali smo pronaći odgovor na pitanje: «Što moramo otkriti o životu prije nego što umremo? Što nas ljudi, koji su bliži svršetku svojih života nego mi, mogu naučiti o tajnama uspješnoga življenja?»

Sa svakom od navedenih osoba obavili smo razgovor koji je trajao između jednoga i tri sata. Zajedno sa mnom razgovore su obavljale i Olivia Mc-Ivor i Leslie Knight. Postavljali smo im

nizove pitanja koja možete pronaći u posljednjem poglavlju ove knjige. Evo nekoliko takvih pitanja:

Što vas je najviše usrećilo? Za čime žalite? Što vam je bilo važno u životu, a što se na kraju pokazalo nevažnim? Koje trenutke smatrate ključnima u svome životu? Za koje vam je stvari žao što ih niste prije naučili?

Ova se knjiga sastoji od četiri glavna dijela. U prvome dijelu, objašnjavam metodologiju kojom smo se služili te opisujem načine na koje smo odabrali i intervjuirali spomenute osobe. U drugome dijelu, govorim o 5 tajni koje su nam ovi mudri ljudi – njih dvjesto trideset i pet – otkrili. U trećemu dijelu, objašnjavam na koje načine možemo primijeniti tih pet tajni u svojim životima. Naime, shvatili smo kako nije dovoljno znati tajne! Ono čime se tih 235 ljudi razlikuje od mnogih drugih jest činjenica da su oni primijenili spomenute tajne u svojim životima. U četvrtome dijelu, nalazi se popis pitanja koja smo postavljali svojim sugovornicima. Nadamo se kako će čitatelji sebi i svojim mudrim starješinama također postaviti ta pitanja. U ovome dijelu nalazi se i popis najboljih odgovora na pitanje «Kad biste imali priliku u jednom rečenici savjetovati osobama, mlađima od sebe, kako izgraditi sretan i smislen život, što biste im rekli?» Na kraju knjige nalazi se Zaključak u kojem objašnjavam kako su ovi razgovori promijenili moj život.

Pisanje knjige koja se temelji na izjavama nekoliko stotina osoba, predstavljalo je velik izazov za mene. Život svake osobe jedinstven je te kao takav nudi brojne mogućnosti za učenje. Budući da sam uvjeren kako bih iznošenjem životnih priča tako velikoga broja ljudi (nekoliko stotina) mogao preopteretiti čitatelje, odlučio sam opisati svoja iskustva, vezana uz razgovore s puno

manje osoba (njih pedesetak) koje sam izdvojio kao predstavnike većih skupina. Također sam odlučio da ću u knjizi upotrebljavati samo njihova imena. Vidjet ćete kako neke osobe spominjem mnogo puta jer su mi njihovi životi pomogli rasvijetliti svaku od ovih pet tajni. Premda sam izdvojio pojedinosti vezane uz manji broj osoba, čitatelji trebaju znati kako su sve intervjuirane osobe (osim nekoliko izuzetaka) spomenule ovih pet tajni. U poglavlju pod nazivom *Tajna života u jednoj rečenici ili sintagmi* navodim mudre izjave većega broja ljudi.

Ova je knjiga napisana za čitatelje u svim dijelovima života. Namijenjena je mladim osobama koje su tek krenule na svoje životno putovanje. Kao što mnoge mlađe osobe koje se služe internetom koriste svoje znanje kako bi temeljem tuđih iskustava odbrali najbolji hotel ili neki drugi proizvod, tako ćete i vi moći iskoristiti iskustava onih koji su prije vas došli do važnih otkrića o životnoj sreći. Ne moramo steći mudrost tek u poznim godinama. Možemo postati mudri i ranije!

Ova knjiga namijenjena je i osobama srednjih godina koji, poput mene, žele upoznati životno važne stvari prije nego što bude prekasno. Međutim, namijenjena je i starijim osobama koje se žele prisjećati svojih iskustava te otkrivati načine prenošenja mudrosti na dolazeće naraštaje.

Naslov knjige nisam odabrao preko noći. Taj se naslov sastoji od dva glavna elementa. Prvi (*Pet tajni koje morate otkriti...*) odnosi se na činjenicu da životne «tajne» zaista postoje. Tijekom razgovora koje sam obavio s tim mnoštvom osoba, shvatio sam kako je svaka sretna i mudra osoba na kraju otkrila tih pet tajni i primjenjivala ih u svom životu. Drugi dio (*... prije nego što umrete*) ukazuje na žurnu potrebu otkrivanja onoga što je u

životu zbilja bitno. Kada sam prvi put spomenuo pisanje knjige s glagolom «umrijeti» u naslovu, mnogi su vrlo snažno reagirali na tu moju zamisao. Polovina je rekla kako taj glagol izaziva osjećaj depresije u ljudima, dok je druga polovina smatrala da je taj glagol «neophodan» u naslovu ovakve knjige. Naglasili su kako glagol «umirati» suočava čitatelje sa žurnom potrebom otkrivanja onoga što je zaista važno u životu. Štoviše, svi oni više puta su istaknuli prolaznost života. Toliko nam se puta činilo kako imamo cijelu vječnost za otkrivanje bitnih stvari. No, vrijeme našega boravka na zemlji zapravo je kratko.

Iako sam imao jasne odrednice u pogledu onoga što će ljudi izjaviti u našim razgovorima, bio sam svjestan da, kao istraživač, moram biti otvoren za sve mogućnosti. Morali smo postavljati brojna pitanja i bilježiti pojedinosti iz života tih osoba. Tek po završetku tog opsežnoga posla mogli smo zakoračiti unatrag i sagledati što je zajedničko stavovima i razmišljanjima naših sugovornika. Kad smo konačno završili s istraživanjem, sve nam je postalo jasno! Usprkos različitostima među osobama koje smo intervjuirali (životna dob, vjera, kultura, zanimanje, obrazovanje, gospodarski status), ono što su te osobe navele kao tajne uspješnoga i sretnoga života, nije se mnogo razlikovalo od osobe do osobe. Čini se kako ono najvažnije u životu probija sve vjerske, rasne i statusne barijere.

Nas troje koji smo obavili sve navedene razgovore, bili smo pod dubokim dojmom onoga što smo čuli. Budući da nismo imali unaprijed pripremljena pitanja, često bi između postavljenoga pitanja i dobivenog odgovora prošlo dosta vremena. Tijekom tih stanki, svi smo razmišljali o istim pitanjima: «Što nas je usrećilo? Što je zaista važno u životu? Kako ćemo odgovarati na ova

pitanja kad postanemo stariji? Hoćemo li žaliti što neke stvari nismo prije naučili? Koje će to stvari biti?»

Nadam se da ćete i vi, čitajući ovu knjigu, doživjeti ono što smo mi doživjeli tijekom razgovora s tim osobama. Također se nadam da ćete, čitajući tuđe životne priče, razmisliti o svome životu te uspjeti pronaći svoj put prema ispunjenju i mudrosti.

Na obavljanje tih razgovora potaknulo me još nešto. Naime, moj djed bio je jedan od mojih mudrih starješina. Cijela obitelj znala je kako je toga čovjeka krasila velika mudrost. Bio je istinski sretna osoba koja je utjecala na živote mnogih. Imao je tri kćeri koje je silno volio, ali je žalio što nije dobio sina. Kad sam se ja rodio, mojoj majci je rekao: «John je sin kojega nikada nisam imao. Upoznat ću ga s važnim životnim tajnama.»

Bio sam još dijete kad je moj djed preminuo od srčanog infarkta. Nisam mu stigao postaviti pitanja iz ove knjige. Pa ipak, u glasovima 235 sugovornika, čuo sam i glas svoga djeda. Gdje god se sada nalazi, znam da se smiješi.

Ova knjiga temelji se na vrlo jednostavnom uvjerenju. Uvjeren sam, naime, kako ne moramo čekati duboku starost da bismo postali mudri. Naprotiv, svatko od nas može otkriti životne tajne u bilo kojem dijelu života. Što ih prije otkrijemo, to ćemo više ispunjenja i sreće doživjeti u svojim životima.

Jedan od «mudrih staraca» ovako je sažeo vrijednost našega pothvata: «Ako zahvaljujući vašoj knjizi samo jedna osoba uspije otkriti tajne životne sreće, moći ćete reći kako je ovaj pothvat bio vrijedan uloženoga truda.»

Nadam se da ćete uživati u ovom putovanju. Ono je za mene katkad bilo veselo, ali katkad i tužno. No, moram istaknuti kako ga smatram izuzetno poučnim. Razgovori koje sam vodio sa

svim tim izuzetnim ljudima promijenili su moj život, a nadam se da će promijeniti i vaš.

Prvo poglavlje

Zašto neke osobe pronalaze smisao i umiru sretne?

Devet desetina mudrosti čini mudro iskorištavanje vremena.

– Theodore Roosevelt

Mudrost je dragocjenija od bilo kakvoga bogatstva.

– Sofoklo

Zašto neke osobe pronalaze smisao i umiru sretne? Koje su tajne pronalaska sreće i mudrog življenja? Što je uistinu bitno ako želimo život dostojan čovjeka? To su pitanja na koje ova knjiga želi odgovoriti.

Da bismo živjeli mudro, moramo shvatiti da u ljudskim životima postoje dvije temeljne istine. Prva je da imamo ograničenu i neodređenu količinu vremena – možda stotinu godina, možda trideset. Druga je da u toj ograničenoj i neodređenoj količini vremena imamo gotovo neograničen izbor kako ga upotrijebiti – na što se usredotočiti i trošiti energiju – i ti će odabiri u konačnici odrediti naše živote. Rođenjem ne dobivamo upute za život, a sat već u tom trenutku počinje otkucavati.

Ne volimo riječi kao što su «umiranje» i «smrt». Mnogim aktivnostima pokušavamo se zaštititi od istine o tome da je život ograničen i da barem na ovom svijetu nemamo vječnost. Neki od vas ne žele pročitati knjigu koja u naslovu sadrži riječ «umrijeti» u strahu da bi vam se moglo dogoditi nešto loše, čak i ako shvatite svoju smrtnost. Možda osjećate izvjesnu nelagodu čitajući ove riječi i samo želite da brzo prijeđem na drugu temu.

Međutim, upravo zbog činjenice da svi umiremo i da je vrijeme ograničeno, bitno je otkriti tajne života. Da možemo živjeti vječno, ne bi bilo potrebe za brzim otkrivanjem istinskog puta do sreće i smisla jer bismo do njega u vječnosti kad tad naišli. No, to je luksuz koji nemamo. U kojoj god životnoj dobi trenutno bili, smrt može biti vrlo blizu. Dok smo mladi, smrt nam se može činiti dalekom, ali nakon što sam prisustvovao sahranama osoba svih životnih dobi, uključujući prijatelja koji je preminuo na putovanju u Keniju, u 33. godini života, čini mi se da smrt uvijek može biti iza ugla, podsjećajući nas da krenemo dalje sa životom. Derek Walcott, dobitnik Nobelove nagrade za pjesništvo, nazvao je vrijeme «zlom koje volimo». S jedne strane, znamo da je vrijeme zlo jer će nam oduzeti sve što nam je bitno, barem u ovome životu. S druge strane, vrijeme također volimo jer nam upravo naša smrtnost daje osjećaj žurnosti i smisla. Naše vrijeme je ograničeno i treba ga mudro koristiti.

Znanje i mudrost

Da biste znali kako iskoristiti ovaj život u punini potrebna je mudrost, više nego znanje. Mudrost je drukčija, i u osnovi, važnija od znanja. Živimo u vrijeme kad se znanje (broj činjenica) udvostručava svakih šest mjeseci. Mudrost je puno teže pronaći. Znanje se sastoji od prikupljenih činjenica, dok je mudrost

razlikovanje onoga što je uistinu bitno od onoga što nije. Pravi smisao života ne možemo pronaći ako ne otkrijemo što je bitno.

Karijeru sam započeo kao svećenik u prezbiterijanskoj crkvi i u dvadesetim sam godinama života proveo mnogo vremena s ljudima koji su umirali. Kroz ta iskustva otkrio sam da postoji mnogo različitih načina umiranja. Neki ljudi umiru nakon života ispunjenog svrhom i s malo toga za požaliti. Kraju života približavaju se s dubokim osjećajem da su život u potpunosti iskoristili. Drugi na život gledaju s gorčinom i osjećajem da su propustili ono što je uistinu bitno. Tako sam već u mladosti shvatio da neki ljudi pronalaze tajne života, a neki ne.

Smrt za mene nikad nije bila apstraktni koncept. Moj otac je preminuo u 36-oj godini života. Jednoga dana na izletu se ustao i to je bio kraj. Nije bilo moguće početi ispočetka. Njegov život bio je daleko od savršenog, a tad mu je došao kraj. Do svoje 28. godine vodio sam mnogo sahrana i proveo vrijeme s mnogim osobama u njihovim posljednjim danima. Vjerujem da je takvo blisko poznavanje smrtnosti veliki dar. Možda sam zbog tih iskustava oduvijek tražio «tajne» za smislen i ispunjen život. Već kao mladić zakleo sam se da neću jednog dana pogledati unazad na svoj život i zažaliti zbog toga kako sam ga proveo.

Moja supruga je medicinska sestra po struci, tako da je i ona mnogo puta bila svjedok tome koliko je smrtnost stvarna. Radila je u operacijskoj sali pedijatrijskog odjela za tumore i u hitnoj službi. Često razgovaramo o smrti i pokušavamo živjeti svjesni njezine prisutnosti.

Moja supruga, Leslie, i sama se nekoliko puta našla vrlo blizu smrti. Rođena je sa srčanom manom i nekoliko je puta prošla teške operacije, od kojih je prva obavljena svega nekoliko dana nakon njezina rođenja, ali prije tri godine imali smo jedno iskustvo koje nas je ponovno podsjetilo na krhkost egzistencije.

Otišla je u bolnicu na rutinski i po život neopasni kirurški zahvat. Do današnjega dana sjećam se kako je naša kćerkica Sydney, kojoj je tada bilo deset godina, rekla: «Mama, ti zapravo ne moraš ići na tu operaciju, zar ne?» Leslie ju je umirila i ohrabrila i sljedećeg jutra bila je u bolnici.

Ono što se dogodilo u naredna 72 sata još mi je pomalo u izmaglici. Operacija je dobro prošla. Leslie je bila još omamljena i osjećala je blage bolove. Zajedno s djecom proveo sam dan u bolnici. Sutradan se osjećala malo bolje i rano uvečer sam napustio njezinu sobu kako bi se mogla odmoriti. Rekao sam joj da idem obaviti neke poslove u uredu i da ću je posjetiti sutradan oko podneva. Pretpostavljali smo da će se nakon jednog dana vratiti kući.

Sljedećeg prijepodneva, oko 11 sati, nazvao sam bolnicu, a supruga je počela govoriti besmislice u rečenicama koje nisam mogao razumjeti. Odjurio sam u bolnicu i uskoro otkrio da je moja supruga usred noći doživjela moždani udar u dobi od 37 godina. Vidjela je sve trostruko i prebačena je na intenzivni odjel neurologije. Kasnije toga dana morao sam donijeti najtežu odluku u životu. Neurolog mi je rekao: «Vaša supruga je imala moždani udar. Ne znamo zašto se to dogodilo. Morate odlučiti hoćemo li joj početi davati lijekove za razrjeđivanje krvi. To bi joj moglo spasiti život ili uzrokovati jače krvarenje, ovisno o tome što je bio uzrok moždanog udara. Odluka je na vama.» S informacijama koje sam dobio, odlučio sam odobriti tretman lijekovima. Sljedećih nekoliko dana bilo je stresno i zastrašujuće.

Kad se dogodi nešto takvo, svatko od nas ima svoju priču. Ne mogu govoriti u suprugino ime, ali za mene je nekoliko mjeseci koji su slijedili donijelo pravu oluju emocija. Bio sam zaposlen i pretrpan sastancima i raznim obvezama. Čak i za

vrijeme Leslienog oporavka kod kuće, nastavio sam se okupirati brojnim zadacima i, kad pogledam unatrag, shvaćam da joj nisam dovoljno pomagao. Neprestano sam se pitao: «Živim li uistinu na ispravan način? Što je doista važno?»

Moj prijatelj, Jim Kouzes, rekao mi je da u nevolji upoznajemo sami sebe i meni se nije sviđala osoba koju sam upoznavao. Dok se Leslie polako oporavljala, a ja s tugom gledao njezine svakodnevne borbe da ponovno počne obavljati jednostavne zadatke, ono što smo nekoć smatrali posve normalnim, razmišljao sam o ostatku svoga života. Bolest nas je oboje podsjetila na to koliko je život nesiguran, ali nam je također donijela poziv na buđenje.

Do kraja godine, Leslie se većim dijelom oporavila i za to sam bio iznimno zahvalan. Osjećao sam da nam je pružena prilika za predah, ali bolest nam je poslužila kao upozorenje. Uvjerenje u sigurnost zdravlja i života bilo je duboko poljuljano ovim iskustvom. Život je toliko kratak. Počeo sam se pitati: «Jesam li doista otkrio što je bitno u životu? Da moram umrijeti, bih li mogao reći da sam otkrio tajne života?» Približavao sam se pedesetoj godini života, supruga se oporavljala od moždanog udara i odlučio sam krenuti na putovanje o kojemu ću govoriti u ovoj knjizi, putovanje s ciljem da otkrijem «tajne».

Ova knjiga nastala je iz želje da jasno shvatim što je uistinu bitno, koje su tajne sretnog i smislenog života. Kako sam stario, sve sam češće, s osjećajem da imam sve manje vremena, postavljao pitanja koja su me pratila cijeli život: «Što je uistinu bitno? O čemu ću razmišljati na kraju života? Budući da mi preostaje samo određeno vremensko razdoblje, kako da ga mudro iskoristim? Koje su tajne sreće i smisla?»

Dvije stvari koje najviše želimo

Čini se da postoje dvije stvari koje mi kao ljudska bića želimo. Freud je iznio teoriju da su primarni ljudski pokretači potraga za zadovoljstvom i izbjegavanje boli. Za razliku od Freuda, ja sam proveo život s osobama koje nisu psihički bolesnici, već susrećući tisuće «običnih» ljudi na različitim kontinentima i slušajući njihove priče (prvo kao svećenik, a potom kao voditelj radionica za osobni rast i razvoj) i na temelju toga vjerujem da je Freud bio u potpunosti u krivu.

Prema mom iskustvu, dvije stvari koje ljudi najviše žele jesu pronaći sreću i pronaći smisao. «Sreća» se često smatra frivolnom riječi, kao u pjesmi «*Don't worry, be happy*» (što znači ,u «blaženome neznanju»). Možemo sreću smatrati trenutnim dobrim osjećajem koji je izazvao neki izvor zadovoljstva, kao što je hrana ili seks.

Potruga za srećom ukorijenjena je u potrebi svakog ljudskog bića da iskusi radost i duboki osjećaj zadovoljstva. Želimo znati da smo živjeli puninu života i iskusili što znači biti čovjek. Joseph Campbell je to ovako rekao: «Vjerujem da svi tražimo osjećaj da smo živi, tako da naše životno iskustvo na čisto tjelesnoj razini također «odzvanja» u dubini našeg bića i stvarnosti i tad smo ushićeni već samim time što smo živi.» (Campbell, Joseph, and Bill Moyers. *The Power of Myth*, New York Anchor, 1991.)

To ne znači trajno stanje blaženstva, već zadovoljstvo i radost iz dana u dan koji stvaraju iskustvo koje nazivamo srećom. Na kraju svakoga dana i na kraju života, želimo ono što je moj djed nazivao «dobrim umorom».

No, sreća nama, ljudima, nije dovoljna. Vjerujem da također

želimo pronaći smisao. Ako je sreća iskusiti radost i zadovoljstvo iz dana u dan, smisao je osjećaj da život ima svrhu. Victor Frankl, Freudov učenik, koji je preživio nacističke logore smrti, rekao je da je potraga za smislom osnovni ljudski pokretač. Iznad svega želimo znati da je naš život imao smisao, pronaći razlog za postojanje. Neki to nazivaju osjećajem smisla, drugi kažu da se radi o ostavljanju traga ili pronalasku poziva. Za mene je «smisao» povezanost s nečim izvan nas samih. Smisao ne možemo pronaći u izoliranosti, već život ima smisao ako je povezan s nečime ili nekime izvan nas samih.

Kod sreće se radi o trenucima u životu, a kod smisla o osjećaju povezanosti. Možda bi nam, da nismo smrtni, sreća bila dovoljna, ali naša smrtnost rađa želju za povezanošću, da znamo da je naše postojanje imalo svrhu.

No, kako možemo otkriti tajne sreće i smisla? Kako pronaći tajne dobrog života i sretno smrti?

Mnogi posreću na životnome putovanju i uče «u hod» te vremenom otkriju što je bitno. Mudrost se često pronalazi u starosti, kad je veći dio života iza nas i kad je prekasno da djelujemo na temelju onoga što smo naučili. Kako bi bilo naučiti tajne sretnog i svrhovitog života prije nego što ostarimo?

Vjerujem da ne trebamo čekati starost kako bismo postali mudri. Čini mi se da su tajne života svugdje oko nas, o njima svjedoče životi drugih, osoba koje su pronašle ono što mi tražimo.

U ovoj knjizi pronaći ćete pet tajni koje moramo saznati prije nego što umremo. Te tajne temelj su za ispunjen i svrhovit život. One su dar onih, koji su živjeli mudro, nama, koji se još uspinjemo planinom.